

Lucie Kosprdová: „Deník Willyho Mahlera jako zrcadlo dějin holocaustu“

Oponentský posudek na bakalářskou práci

Autorka věnovala svou práci rozboru deníku, který si za druhé světové války vedl vězeň ghetta Terezín Willy Mahler (1909–1945). Za cíl své práce si stanovila podat komplexní obraz tohoto deníku, jakož i obraz osobnosti jeho autora a jeho působení v kulturní a společenské oblasti na Havlíčkovobrodsku, odkud pocházel.

Formálně je práce rozdělena do tří částí, z nichž první má osvětlit situaci židovských rodin včetně rodiny Mahlerů v Německém Brodě a jeho okolí. Druhá kapitola má pojednávat o osobnosti Willyho Mahlera. Třetí část se postupně zabývá samotným deníkem, jeho vnějšími a vnitřními znaky a tématy, která jsou v deníku reflektována. Závěr má přinést srovnání deníku s jinými vybranými ego-dokumenty k dějinám holocaustu.

Včetně seznamu zkratk, obrazové přílohy a seznamu použitých pramenů a literatury práce čítá téměř 60 stran, což je rozsah na bakalářskou práci spíš nadprůměrný.

Úvodní kapitola obsahuje kromě formulovaných cílů a metod též rozbor pramenů a literatury. Vzhledem k tomu, že tématem práce je deník vězně židovského ghetta Terezín, dalo by se očekávat, že se v něm autorka zaměří na literaturu k dějinám ghetta. Poněkud zarážející je proto fakt, že za základní práci k jeho historii autorka označuje průvodce expozicí v Malé pevnosti Terezín a dále knihu Malá pevnost Terezín od Václava Nováka, která se nehledě na její tendenčnost danou dobou vzniku (1988) věnuje především dějinám policejní věznice, nikoli ghetta. Zcela opomenuta zůstává dodnes stěžejní třídílná monografie z pera H. G. Adlera (česky vyšla pod názvem *Terezín 1941–1945. Tvář nuceného společenství*, díl I-III, Praha 2006, 2007).

V úvodní části se autorka pozastavuje nad tím, že Mahlerův deník „nepředstavoval dosud pro odborníky nosné téma a pozornost mu byla věnována pouze v nepublikovaných bakalářských či magisterských pracích“. Přitom sama níže uvádí práci Miroslava KRYLA *Osud vězňů terezínského ghetta*, kde se o deníku píše. Zcela pak přehlíží odborné studie ve sbornících a periodikách, které se přímo a většinou komparativně deníku věnují nebo jej využívají alespoň jako hlavní pramen (Jiří HOLÝ: Deníky z Terezína a deník Willyho Mahlera jako způsoby hledání ztracené identity, in: *Kultura a totalita II*, ed. I. Klimeš, J. Weindl, Praha 2014, s. 350–371; Ilona SMÉKALOVÁ: Ještě jednou Mahlerův Deník, *Terezínské listy* 26/1998, s. 155–157; Anna HYNDRÁKOVÁ: Deníky terezínských vězňů. Zrcadlo Terezína, *Terezínské listy* 26/1998, s. 126–149; Miroslav KRYL: Obraz terezínských deportací na východ v deníku Willyho Mahlera, in: *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi-Birkenau. Sborník z mezinárodní konference*, Praha 1994). V těchto pracích by jistě našla řadu informací o deníku a také odpověď

na svou otázku, proč deník dosud nebyl publikován? Jak uvádí J. Holý, je tomu zřejmě proto, že Mahlerův text eticky vybočuje z řady tradičních představ o Terezíně, když jeho pisatel bez rozpaků a empatie líčí svůj relativně obstojný život v ghettu, který vedl často na úkor ostatních. Právě toto konstatování by jistě bylo dobrým výchozím bodem pro další úvahy a práci s deníkem. V této souvislosti odkazují též na umělecký projekt malíře Jiřího Sozanského, který se deníkem intenzivně zabýval z pohledu umělce (*Cyklus Mahlerův deník*, 2005) a jeho komentáře deníku v médiích.

V první části (1.) se autorka věnuje dějinám židovského obyvatelstva v Německém Brodě. Vzhledem k tématu bakalářské práce lze časový rozptyl (od 14. století) označit jako nadbytečný. Zvláště, když dějinám do druhé světové války věnuje čtyři ze šesti stran. V podkapitole se pak podrobně zabývá genealogií rozvětvené rodiny Mahlerů. Také tato kapitola obsahuje ve vztahu k tématu práce řadu podružných informací (např. osudy vedlejší větve rodiny Mahlerů či podrobný popis objevů Willyho prastrýce Josefa). S ohledem na téma práce by mělo význam vylíčení osudů nejbližších rodinných příslušníků během války, případně po ní, které je ve srovnání s vedlejší „americkou“ větví naopak velmi stručné (zcela bez zmínky zůstává např. sestra W. Mahlera Hilda).

V samostatné kapitole věnované autorovi deníku (2.) by se nabízelo pokusit se podat hlubší charakteristiku Mahlerovy osobnosti. Dozvíme se však pouze o jeho bujarém životě a dobrých organizačních schopnostech, které se projevily ve vedení fotbalového klubu. Jinak kapitola obsahuje popis vnějších událostí z jeho života. Objevují se i protichůdné informace: na jedné straně musel opustit židovskou náboženskou obec, na druhé straně ji vedl? (s. 19 dole). Do kapitoly jsou bez zjevné časové i obsahové souvislosti vloženy obsáhlé ukázky Mahlerových příspěvků do Lidových novin o průtrži mračen na Žďársku v roce 1934 a vraždě rolníka u Velkých Losenic v roce 1937.

Třetí část práce je uvozena téměř pětistránkovým obecným rozbohem ego-dokumentů jako historických pramenů, včetně odkazů na šlechtické deníky z období baroka. Obecné poznatky autorka aplikuje na deník W. Mahlera. Tento postup ji místy nutí k poněkud neobratné a zbytečné snaze nalézt obecné znaky deníkových záznamů i u tak specifické skupiny, jakou jsou deníky osob internovaných v období nacionálního socialismu (viz např. otázka „snění“).

Následující podkapitola (3.1.) se věnuje samotnému deníku W. Mahlera. Jeho doputování do archivu Památníku Terezín autorka označuje jako dnes již nerozluštitelnou záhadu. Odkazují na již zmíněnou studii J. Holého, který uvádí, že deník uchovala Mahlerova matka, která válku přežila. Autorka oproti tomu zmiňuje, že Julie Mahlerová zemřela 2. 5. 1945 v Terezíně. V databázi obětí holokaustu (www.holocaust.cz) není Julie Mahlerová evidována.

Mimo jiné i vzhledem k osudu deníku by bylo jistě přínosné pokusit se tyto rozdílné údaje objasnit.

Další podkapitola (3.2.1.) má přinést vnější charakteristiku deníku. Znovu se však jen opakují základní údaje o deníku (způsob zapisování a členění deníku). Zároveň autorka reprodukuje nejasnou historii osudu deníku po válce. Tato kapitola je proto obsahově zcela nadbytečná.

Podkapitola o vnitřních znacích (3.2.2.) deníku přináší přehled témat, která se v něm objevují. Zde se autorka konečně dostává k podstatnému, tedy netypičnosti Mahlerova deníku, spočívající v osobitém, „netradičním“ líčení života v ghettu. Ačkoli sama k této charakteristice deníku dospívá, bohužel ji více nerozvádí. Vzhledem k výše jmenovaným dříve publikovaným studiím tak objevuje již objevené.

Další část se věnuje fenoménům života v ghettu (3.3.). Pro tuto kapitolu a její podkapitoly autorka vybrala jednotlivé aspekty života v ghettu, případně osoby, o nichž následně hledala záznam v deníku W. Mahlera. Tento způsob se ukázal být nosný, pokud bylo možné v deníku najít hodnocení daného aspektu či osobnosti (např. J. Edelsteina) nikoli, pokud má deník existenci některého jevu či přítomnost některé osoby v ghettu jen potvrdit. Kapitola tak spíš líčí obecně na základě literatury celkové poměry v ghettu.

Problematické momenty najdeme i v podkapitole (3.3.7.), v níž autorka srovnává deník W. Mahlera s jinými deníky. Poněkud povrchně působí výsledek srovnání s deníkem Anny Frankové, totiž že v deníku (třicátníka) W. Mahlera nejsou reflektovány vztahy dospívající dívky s chlapci jak je tomu u (třinácti až patnáctileté) Anny Frankové. Lépe vyznívá srovnání s deníkem Evy Roubíčkové, taktéž vězněné v Terezíně. Ačkoli autorka konstatuje, že se Mahler na rozdíl od E. Roubíčkové neuchyluje k líčení strastiplného života v ghettu, nepokládá si otázku, proč tomu tak je?

V závěrečném shrnutí se autorka spokojí s badatelským výsledkem své práce, kterým je zjištění „závažného faktu, že židé terezínského ghetta nebyli jednolitou masou žijící v totožných podmínkách.“ Za další objev považuje to, že Mahler žil v lepších podmínkách než ostatní obyvatelé ghetta. Tato fakta by však měla být výchozím bodem pro autorčiny úvahy, nikoli výsledkem jejího badatelského úsilí.

Po obsahové stránce v práci celkově postrádám teoreticky dobře zvládnuté objasnění historických souvislostí. Autorka se dopouští několika zásadních kontextových chyb, když už v úvodu k práci nepřesně zasazuje počátek perzekuce rodiny Mahlerů v Německém Brodě do roku 1933 a spojuje ji s vyhlášením norimberských zákonů v Německu, nebo když v rámci Terezína nerozlišuje mezi židovským ghettom a Malou pevností, kterou označuje jako

„samotný vyhlazovací tábor pro židovské vězně“, ačkoli se ve skutečnosti jednalo o věznic gestapa. Chybné je také dvakrát se vyskytující tvrzení, že důvodem k deportacím židovského obyvatelstva byla jejich „izraelitská víra“ (s. 40). Dále např. nesprávně označuje velitele ghetta a příslušníka SS Karla Rahma za člena židovské samosprávy.

Poznámkový aparát (celkem 217 poznámek pod čarou) vykazuje řadu nedostatků, jako např. chybějící čísla stránek u některých citovaných publikací (např. poznámky č. 18, 20, 21, 24, 34, 43, 59, 60, 73, 76, 79, 91, 94, 136). Při citaci hlavního pramene práce, tedy deníku Willyho Mahlera pak zcela chybí jakékoli upřesnění (datace) citovaných záznamů (pozn. 98 až 103, 107, 109 až 127, 133, 138, 140, 141, 143, 146, 147, 151 až 153, 158 až 162, 165 až 174, 176 až 180, 194 až 204 a další). U některých jmenovaných osob chybí vysvětlující poznámky pod čarou (např. Siegfried Seidl, Karl Rahm).

V obrazové příloze se pak nacházejí kopie dokumentů a fotografií z bakalářské práce Michala Kampa včetně schématu rodokmenu rodiny Mahlerů (s chybějícím údajem o Mahlerově sestře Hildě) a dále kopie z dalších již publikovaných prací.

Za problematickou považují také jazykovou kvalitu textu, jenž obsahuje celou řadu formulačních neobratností, které místy vedou k zásadnějšímu nedorozumění. Tyto nedostatky se projevují již v anotaci práce („Bakalářská práce je koncipovaná jako ucelený odraz deníku Willyho Mahlera v dějinách holocaustu, podávajícího informace o životě v židovském ghettu Terezín“). Dále např. na str. 20: „Jako příslušník židovského původu byl až do 15. června 1942 izolován“ – kde a kým? Text místy vykazuje nelogičnosti (např. „Artur /Willyho otec/ tak strávil celý život v Německém Brodě“ a na další straně „Arthur byl odvečen v roce 1942 do Terezína, kde 1944 zahynul“, s. 17–18) a závažné stylistické chyby, vedoucí místy až k nesrozumitelnosti sdělení.

Vhodné by bylo též zdůvodnit, proč autorka zvolila pro psaní slova „žid“ malé počáteční písmeno.

Vzhledem k výše uvedenému práci v této podobě nedoporučuji k obhajobě.

Pavla Plachá